

अहं ३५ वर्षाणि यावत्
संघर्षं कृतवान्
अहं षड्यत्रेभ्यः न
बिभेमि- मुख्यमन्त्री
सुखविन्दरसिंहसुखः

नवीनशिक्षानीतिः
नवीनताभिः परिपूर्णा
अस्ति - "प्रो.अन्नपूर्णा

शिष्यः--'सोऽहम्'
विचारेण अभेद-
भावनया च ज्योतिर्मये
स्वयंप्रकाशिनि सत्ये....

प्रमुखाः वार्ताः

भारतीयविपणौ पुनः
तीव्रता आगता, सेन्सेक्सः
३३५ अंकैः, निफ्टी च

१४८ अंकैः च वृद्धिं प्राप्य समाप्तः
(हिमसंस्कृतवार्ताः - दिलीपः (नादौनम्)
गुरुवासरे व्यापारसत्रे भारतीयशेयरविपणौ
प्रचण्डवृद्धिः अभवत्। मिडकैप्-स्मॉलकैप्
इत्यनेन सह सर्वेषु प्रमुखेषु सूचकाङ्केषु
क्रयणम् अभवत्। बीएसई सेन्सेक्सः
३३५ अंकैः अथवा ०.४६ प्रतिशतं वर्धित्वा
७३,०९७ अङ्क स्तरं प्राप्तवान्। अपरे
निफ्टी च १४८ अंकैः अथवा ०.६८
प्रतिशतं वृद्धिमाप्य २२,१४६ इति क्रमेण
सम्प्राप्य स्थगितः अभवत्। परन्तु बैंक-
स्टॉक-मध्ये दुर्बल-प्रवृत्तिः आसीत्
। निफ्टीबैङ्कः १९१ अंकैः अथवा ०.४१
प्रतिशतं न्यूनं भूत्वा ४६,७८९ अंकस्तरे
समाप्तः अभवत्।

सुवर्ण - रजतौ २०२४ तमस्य वर्षस्य
मार्चमासस्य १४ दिनाङ्के भारतीय बुलियन
विपणौ सुवर्णरजतयोः महत्त्वं जातम्
। महत्त्वं प्राप्त्वा सुवर्णस्य मूल्यं प्रति १०
ग्रामं ६५००० तः अपि अतिक्रान्तम्
। तस्मिन् एव काले रजतस्य मूल्यं
प्रतिकिलो ७३००० तः अधिकं अभवत्
। राष्ट्रियस्तरस्य १९९ शुद्धतायाः २४
कैरेट सुवर्णस्य १० ग्रामस्य मूल्यं ६५४६७
रुप्यकाणि आसीत्।

डॉलर VS रुप्यकः गुरुवासरे
अन्तरबैङ्कविदेशीय विनिमयविपण्यं
रुप्यकस्य मूल्यं एकपैसा न्यूनं भूत्वा
डॉलरस्य विरुद्धं ८२.८२ (अस्थायी) इति
मूल्ये समाप्तम्। प्रतिद्वन्द्वीमुद्राणां विरुद्धं
डॉलरस्य सुदृढतायाः, अपक्व ईंधन तैलस्य
मूल्यवृद्धेः च कारणेन रुप्यकस्य न्यूनता

सुभाषितम्

पात्रे त्यागी गुणे रागी
संविभागी च बन्धुषु।
शास्त्रे बोद्धा रणे योद्धा
स वै पुरुष उच्यते॥

भावार्थः- जो उचित पात्र के लिए त्याग करता है, दूसरों के गुणों को स्वीकार करता है, अपने सुख-दुःख को बन्धु-बान्धव के साथ बाँटता है, शास्त्रों से ज्ञान ग्रहण करता है, युद्ध में वीरता का प्रदर्शन करता है, उसे ही सच्चे अर्थ में पुरुष कहा जाता है। **प्रतीकसाठ्ये मुम्बई**

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

सत्तासङ्घर्षः - विद्रोहिणां भविष्येन निरुद्धानि काङ्गड़ा-मण्डी लोकसभासनानां नामपत्राणि

काङ्ग्रेसविधायकानां विद्रोहस्य अनन्तरं
निर्मितानाम् नूतनानां
राजनैतिकसमीकरणानां कारणेन काङ्गड़ा-
मण्डी-लोकसभासनानां भाजपादलस्य
नामपत्राणि निरुद्धानि सन्ति। भाजपायाः
केन्द्रीयनेतृत्वं षट्
अयोग्यकाङ्ग्रेसविधायकानां भविष्यं प्रति
दृष्टिपातं कुर्वन् अस्ति। एतादृशे सति
भाजपा उभयोः संसदीयक्षेत्रयोः अभ्यर्थिनः
१८ मार्चस्य अनन्तरं एव घोषयितुं शक्नोति।
तस्मिन् एव काले भाजपायाः नामपत्रद्वयस्य
निर्णयमात्रेण काङ्ग्रेसेन शिमला-हमीरपुर-
लोकसभासनानां प्रत्याशीनां विषये अपि
विचार-विमर्शः आरब्धः अस्ति।
आन्तरिकविभागैः सह संघर्षं कुर्वतः
काङ्ग्रेसस्य अद्यापि मण्डीक्षेत्रे
उपविष्टसंसदप्रतिभासिंहरूपेण विशालं मुखं
वर्तते, हमीरपुरे तु अनुरागठाकुरस्य तुल्यस्य
प्रत्याशिनः अन्वेषणस्य समस्यायाः
सम्मुखीकरणं कुर्वन् अस्ति। भाजपायाः
आन्तरिकप्रतिवेदनानुसारं विपक्षस्य नेता
पूर्वमुख्यमन्त्री च जयरामठाकुरः मण्डीक्षेत्रे
काङ्ग्रेस-पक्षे समक्षं गमनाय सशक्ततमः
प्रत्याशी इति गण्यते, परन्तु प्रचलति
राजनैतिक-संघर्ष-प्रसङ्गस्य मध्यं
लोकसभायां प्रेषयितुं बुद्धिमत्ता न मन्यते।
राजनैतिकविश्लेषकाणां मते अधुना
केन्द्रीयनेतृत्वं क्षेत्रीयराजनीत्यां जयरामं
सक्रियं स्थापयितुं पक्षे अस्ति। परन्तु अस्मिन्
विषये अन्तिमनिर्णयः मार्चमासस्य १८
दिनाङ्कात् परं भवितव्यः अस्ति। तस्मिन्
दिने सर्वोच्चन्यायालये षट् काङ्ग्रेसविद्रोहिणां
विधानसदस्यतायाः निरस्तीकरणस्य आह्वानं
कृत्वा याचिकायां श्रवणं भवति। तदनन्तरं
यदि एतेषां षण्णां भविष्यस्य स्थितिः
शीघ्रमेव स्पष्टा न भवति तर्हि भाजपा
नामपत्राणां घोषणायां विलम्बं कर्तुं न
शक्नोति। सम्प्रति भाजपा भविष्यस्य आशां
कृत्वा अपि स्वस्य कस्मैचित् विधायकाय
नामपत्रं दत्त्वा विधानसभायां सदस्यतां न
न्यूनीभवतु इति रणनीतिं कृतवती
अस्ति। अतः जाति-क्षेत्रीय-सन्तुलनं
निर्वाहयन् मण्डी-क्षेत्रात् नामपत्रं प्राप्तुं
सुन्दरनगरस्य अजय-राणावर्यस्य नाम
विचार्यम् अस्ति। राणा इत्यस्य अतिरिक्तं
लोकसभानिर्वाचने उपविष्टस्य
सांसदप्रतिभासिंहां पराजयं कृत्वा
महेश्वरसिंहः अपि भाजपायाः विकल्पः
अस्ति, तथैव तस्याः पूर्वप्रत्याशी ब्रिगेडियरः
खुशाहलचन्दः बिहारीलालशर्मा इत्यस्य नाम
अपि चर्चायां वर्तते। एतावता केवलं
अनुमानैः एव सिद्धं जातं यत् अभिनेत्री
कङ्कना रणौतः इतः एव निर्वाचनं करिष्यति।

त्रिशंकुसंसदस्य अविश्वासप्रस्तावस्य च स्थितौ कोविन्दसमित्याः 'एकराष्ट्रं एकनिर्वाचनम्' विषये प्रतिवेदनं

हिमसंस्कृतवार्ताः प्रवीण कुमारः

कोविन्दसमित्याः अनुशंसया प्रथमं विभिन्नानां
हितधारकाणां विचारान् अवगन्तुं बृहत्परिमाणेन
परामर्शाः कृताः। ४७ राजनैतिकदलाः स्वपरामर्शं
दत्तवन्तः, येषु ३२ दलानि युगपत् निर्वाचनस्य
समर्थनं कृतवन्तः। पूर्वराष्ट्रपति-
रामनाथकोविन्दस्य नेतृत्वे उच्चस्तरीयसमित्या
'एकराष्ट्रम्, एकनिर्वाचनम्' इति समर्थनं
कृतम्। सः अद्य राष्ट्रपतिद्वीपदी मुर्मू इत्यस्मै
स्वप्रतिवेदनं प्रस्तुतवान्। प्रतिवेदने तस्य अनुशंसा
कृता अस्ति त्रिशंकुविधानसभायाः अथवा
त्रिशंकुसंसदस्य स्थितौ, अथवा अविश्वासप्रस्तावस्य
सन्दर्भे शेषपञ्चवर्षीयकार्यकालस्य कृते
नवीननिर्वाचनं कर्तुं शक्यन्ते।

युगपत्निर्वाचनविषये कोविन्दसमित्याः मतम्

समितिः अनुशंसितवती यत्, यत्र लोकसभायाः
कृते नवीननिर्वाचनं भवति, तत्र लोकसभायाः
कार्यकालः केवलं लोकसभायाः पूर्णकार्यकालात्
तत्क्षणपूर्वं अवशिष्टस्य अवधेः कृते एव
भविष्यति। उच्चसमित्याः पटलेन अपि
अनुशंसितं यत् नगरपालिकानां पंचायतानां च
निर्वाचनं लोकसभायाः सह युगपत्
भवतु। प्रथमचरणे लोकसभा-
विधानसभा-निर्वाचनं युगपत् भवितुं शक्यते ततः
द्वितीयचरणस्य शतदिनान्तरे
स्थानीयनिकायनिर्वाचनं सम्भवति। परन्तु एतदर्थं
न्यूनातिन्यूनं राज्यानाम् अर्धभागस्य समर्थनस्य
आवश्यकता भविष्यति। सर्वसमावेशीविमर्शानन्तरं
समितिः निष्कर्षं प्राप्तवती यत् तस्याः अनुशंसाः
मतदातानां पारदर्शिता, समावेशी, सहजता,
विश्वासं च वर्धयिष्यन्ति। युगपत् निर्वाचनं कृत्वा
विकासप्रक्रियायाः अधिकं समर्थनं भविष्यति,
सामाजिकसङ्गतिः च प्रवर्धयिष्यति इति समितिः
अवदत्। एतेन अस्माकं लोकतान्त्रिक- आधारः
गभीरः भविष्यति, देशस्य आकांक्षाः च साकाराः
भविष्यन्ति।

'एकराष्ट्र एकनिर्वाचनम्' इति विषये
१८,६२६ पृष्ठानि प्रतिवेदनानि
पूर्वराष्ट्रपतिकोविन्दस्य नेतृत्वे समितिः अद्य

राष्ट्रपतिद्वीपदी मुर्मू इत्यनेन सह मिलित्वा
'एकराष्ट्रं एकनिर्वाचनम्' इति विषये स्वप्रतिवेदनं
प्रदत्तवती। २०२३ तमस्य वर्षस्य सितम्बर-मासस्य
२ दिनाङ्के समितिस्य गठनात् आरभ्य हितधारकैः,
विशेषज्ञैः सह विस्तृतपरामर्शस्य, १९१ दिवसानां
शोधकार्यस्य च अनन्तरं १८,६२६ पृष्ठानि प्रतिवेदनं
निर्मितम्। समितिः सूचयति यत् प्रथमचरणस्य
लोकसभा- विधानसभानिर्वाचनं युगपत् भवितुं
शक्यते, तदनन्तरं द्वितीयचरणस्य शतदिनान्तरे
स्थानीयनिकायनिर्वाचनं कर्तुं
शक्यते।

कोविन्दसमित्याम् के सदस्याः सन्ति ?

समित्याः अन्ये सदस्याः केन्द्रीयगृहमन्त्री
अमितशाहः, राज्यसभायां पूर्वविपक्षनेता गुलाम
नबी आजादः, १५ वित्तायोगस्य पूर्वाध्यक्षः
सतर्कता- आयुक्तः संजय कोठारी, विधि एवं न्याय
मन्त्रालयस्य राज्यमंत्री (स्वतंत्र प्रभारः) अर्जुन राम
मेघवालः, उच्चस्तरीयपटलस्य सचिवः डॉ. नितेन
चन्द्र आसन्।
समितिः प्रथमं विभिन्नानां हितधारकाणां विचारान्
अवगन्तुं बृहत्परिमाणेन चर्चा कृतवती। ४७
राजनैतिकदलानि स्वमतानि परामर्शान् च
दत्तवन्तः, येषु ३२ युगपत् निर्वाचनस्य समर्थनं
कृतवन्तः। अनेके राजनैतिकदलाः अपि अस्मिन्
विषये उच्चस्तरीयसमित्या सह विस्तृतचर्चाम्
अकुर्वन्। सर्वेषां राज्यानां संघप्रदेशानां च वृत्तपत्रेषु
प्रकाशितस्य सार्वजनिकसूचनायाः प्रतिक्रियारूपेण
देशस्य नागरिकेभ्यः २१,५५८ प्रतिक्रियाः प्राप्ताः,
येषु ८० प्रतिशतं जनाः एकत्रितनिर्वाचनस्य समर्थनं
कृतवन्तः कोविन्दसमितिः अपि एतेभ्यः जनाभ्यः
परामर्शम् अपृच्छत्।
भारतस्य चत्वारः पूर्वमुख्यन्यायाधीशाः, प्रमुखानाम्
उच्चन्यायालयानां १२ पूर्वमुख्यन्यायाधीशाः,
भारतस्य चत्वारः पूर्वमुख्यनिर्वाचन- आयुक्ताः,
अष्टौ राज्यनिर्वाचनआयुक्ताः, भारतस्य
विधिआयोगस्य अध्यक्षः च इत्यादयः
विधिविशेषज्ञाः समितिद्वारा वार्तायां आमन्त्रिताः।
तेन सह भारतस्य निर्वाचनआयोगस्य मतमपि
याचितम्। सीआईआई, फिक्की, एसोचैम
इत्यादीनां शीर्षव्यापारसंस्थानां तथा प्रसिद्धानाम्
अर्थशास्त्रज्ञानाम् अपि एकत्रितनिर्वाचनानाम्
आर्थिकप्रभावानां विषये स्वविचाराः पृष्ठाः। ते सर्वे
युगपत् निर्वाचनं कर्तुं अपि आग्रहं कृतवन्तः।
एतेषां निकायानां समितिं ज्ञापितं यत्
व्यत्यस्तनिर्वाचनानाम् आर्थिकवृद्धौ,
सार्वजनिकव्ययस्य गुणवत्तायां, शैक्षिकसौहार्दं
बाधा- अतिरिक्तं प्रतिकूलप्रभावः भवति। भवद्भ्यः
वदामः यत् गतवर्षस्य सितम्बरमासे
केन्द्रसर्वकारेण 'एकराष्ट्रम्, एकं निर्वाचनम्' इति
विषये उच्चस्तरीयसमित्याः गठनं कृतम् आसीत्।

अहं ३५ वर्षाणि यावत् संघर्षं कृतवान्

अहं षड्यन्त्रेभ्यः न बिभेमि- मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

हिमसंस्कृतवार्ता: कार्यालयः

मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः काङ्गडाजनपदस्य पालमपुरे विशालां जनसभां संबोधयन् पालमपुरे खण्डविकासधिकारिणः (बीडीओ) कार्यालयपरिसरस्य एवं अतिरिक्त- जिलासत्रन्यायालयस्य कार्यालयस्य निर्माणाय पर्याप्तं धनं प्रदातुं आश्वासितवान्। एतदतिरिक्तं पालमपुरे शहीदस्मारकस्य, पालमपुर-चिकित्सालये एमआरआइ-यन्त्रस्य, शल्यकक्षस्य च स्थापनायाः, नगरस्य मलनिकासी-योजना, ओबीसी-भवनस्य विस्तारस्य, पालमपुर-बस-स्थानकस्य च कृते पर्याप्तं धनं प्रदातुं घोषणां कृतवान्।

मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः अवदत् यत् भविष्ये

पालमपुरक्षेत्रे पर्यटनक्रियाकलापानाम् प्रचारार्थं अधिकाधनराशिः व्ययिता भविष्यति, यस्य प्रारूपं सज्जीकृतम् अस्ति तथा च आगामिषु काले पालमपुरस्य परिदृश्यं परिवर्तयितुं गच्छति। सः अवदत् यत् राज्ये काङ्गडासर्वकारस्य निर्माणात् आरभ्य काङ्गडामण्डलस्य विकासः विशेषप्राथमिकता अस्ति, अस्मिन् दिशि बहवः योजनाः क्रियन्ते। पर्यटनस्य प्रचारार्थं काङ्गडा-विमानस्थानकस्य विस्तारः क्रियते।

मुख्यमंत्री उक्तवान् यत् राज्यसभानिर्वाचनकाले षट् काङ्गडासविधायकाः विद्रोहं कृत्वा पारमतदानं कृतवन्तः। तेषु काङ्गडामण्डलस्य एकः नेता अपि अन्तर्भवति, यः स्वयं सर्वकारे मन्त्री आसीत्, युवाकाङ्गडास्य महासचिवः च आसीत्, परन्तु सः दलस्य उपरि आघातं कृतवान्।

सः अवदत् यत् केचन जनाः सत्तां विना संघर्षं कुर्वन्ति, अहं तु ३५ वर्षाणि यावत् संघर्षं करोमि, सः षड्यन्त्रेभ्यः न बिभेमि। विश्वासस्य उल्लङ्घनं कुर्वन्तः जनाः कदापि न क्षमिष्यन्ति इति सः अवदत्।

मुख्यमंत्री अवदत् यत् "वर्तमानः राज्यसर्वकारः भ्रष्टाचारस्य निवारणं कृत्वा सामान्यजनस्य विश्वासाय धनस्य व्यवस्थां करोति, यदा तु केचन जनाः धनं व्ययित्वा मुख्यमंत्री-आसने उपवेष्टुं इच्छन्ति। एतादृशाः जनाः जनसामान्यं प्रति का सेवां करिष्यन्ति ? अद्य यदि अहं मुख्यमंत्री अभवम् तर्हि जनानां शक्तिः एव। हिमाचलप्रदेशस्य जनाः धनेन, शक्तिद्वारा च सत्तां इच्छन्तः कदापि न क्षमिष्यन्ति। वर्तमानसर्वकारः पूर्णपञ्चवर्षपर्यन्तं जनसेवां करिष्यति, पूर्णतया निष्ठापूर्वकं कार्यं करिष्यति।

मण्डी शिवधाम-परियोजनां

सर्वकारः सम्पन्नं करिष्यति, ३३ कोटि ४४ लक्षरूप्यकाणां निविदा अनुमोदिता - रघुवीरसिंहबाली

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

मण्डीनगरे शिवधामस्य विकासाय ३३ कोटि ४४ लक्षरूप्यकाणां व्ययः भविष्यति। शिवधामस्य विकासाय शतशः कोटिरूप्यकाणां परियोजना अनुमोदनार्थं एशियाविकासबैङ्कं प्रति अपि प्रेषिता अस्ति। विशेषः अस्ति यत् शिवधाम-परियोजनायां १२ ज्योतिर्लिंगानि स्थापितानि भविष्यन्ति। पर्यटनविकासनिगमस्य अध्यक्षः रघुवीरसिंहबाली शिमलानगरे आयोजिते पत्रकारसम्मेलने एतत् अवदत्। सः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशे पर्यटनं पुनः मार्गं आनेतुं राज्यस्य सर्वेषु प्रसिद्धेषु सर्वकारीयहोटेलेषु भव्यं नवीनीकरणं आरभ्यते। राज्ये पर्यटकानां कृते उत्तमसुविधाः प्रदातुं सर्वेषु होटेलेषु केचन नूतनाः परिवर्तनाः भविष्यन्ति। पर्यटनविकासनिगमराज्यं सर्वेषु होटेलेषु भव्यं नवीनीकरणस्य आरम्भस्य दायित्वं दत्तम् अस्ति। सः अवदत् यत् शिमलानगरस्य होटेल पीटरहोफ, होटेल हॉलिडे होम इत्यस्मात् भव्यं नवीनीकरणं आरभ्यते। पर्यटननिगमस्य होटेल-कक्ष्याणां पुनर्स्थापनार्थं विकासाय च भव्यं नवीनीकरणस्य आरम्भः क्रियते। आरम्भार्थं शिमला-होटेल-पीटरहोफ-इत्यस्य विकासः ११ कोटिरूप्यकाणां मूल्येन भविष्यति, होटेल हॉलिडे होमस्य विकासः ५ कोटिरूप्यकाणां व्ययेन भविष्यति। गृहवासनीतिः प्रश्ने रघुवीरसिंहबाली इत्यनेन उत्तरं दत्तं यत् राज्ये ग्रामीणपर्यटनस्य प्रवर्धनार्थं नूतना गृहवासनीतिः निर्मिता भविष्यति, यस्मिन् राज्यस्य गृहवासः सुरक्षितः उत्तमसुविधाभिः सुसज्जितः च भवतु इति विशेषतया सावधानता क्रियते, येन राज्ये पर्यटनं सुदृढं कर्तुं शक्यते। ग्रामीणक्षेत्रेषु पर्यटकानाम् सुरक्षितपर्यटनसुविधाः प्रदातव्याः। वस्तुतः हिमाचलप्रदेशस्य आदिवासीक्षेत्रेषु अधिकांशजनाः होटेलस्य स्थाने होम-स्टे-सञ्चालनं कुर्वन्ति। गृहे निवासनीतिः शीघ्रमेव प्रवर्तते। बाली-सहितस्य पत्रकारसम्मेलने एचपीटीडीसी-इत्यस्य एमडी राजीवकुमारः अपि उपस्थितः आसीत्।

हिमाचलतः प्रवासं प्रारभते १६ तमः वित्तायोगः

लोकसभानिर्वाचनानन्तरं शिमलाम् आगमिष्यति अरविंद पनगडिया

हिमसंस्कृतवार्ता: कार्यालयः

अस्मिन् समये भारतसर्वकारस्य १६ तमः वित्तायोगः हिमाचलप्रदेशात् देशस्य सर्वेषु राज्येषु प्रवासम् आरभ्यते। लोकसभानिर्वाचनं समाप्तमात्रेण १६ तमस्य वित्तायोगस्य दलं शिमलानगरम् आगमिष्यति, राज्यस्य अन्येषु केषुचित् भागेषु अपि भ्रमणं करिष्यति। केन्द्रसर्वकारेण नीति-आयोगस्य पूर्वोपाध्यक्षस्य अरविंदपनगडियायाः अध्यक्षतायां १६ तमस्य वित्तायोगस्य सङ्घटनं कृतम् अस्ति। तस्मिन् अन्ये चत्वारः सदस्याः नियुक्ताः, येषु त्रयः पूर्णकालिकसदस्याः सन्ति। १६ तमेन वित्तायोगेन २०२५ तमस्य वर्षस्य अक्टोबर्-मासस्य ३१ दिनाङ्कपर्यन्तं केन्द्रसर्वकाराय स्वस्य अनुशंसाः प्रस्तूयन्ते, ये २०२६ तमस्य वर्षस्य एप्रिल-मासस्य १ दिनाङ्कात् आरभ्य सर्वेषु राज्येषु प्रयोज्यः भविष्यति।

१६ वित्तायोगस्य एषा यात्रा हिमाचलस्य कृते अतीव

महत्त्वपूर्णा भवितुम् अर्हति। हिमाचलः केन्द्रात् राजस्व-हानि-अनुदानं प्राप्नोति, यत् १५ तमे वित्तायोगेन ३७१९९ कोटिरूप्यकाणि दत्तम् आसीत्। परन्तु प्रतिवर्षं एतत् अनुदानं न्यूनं भवति। अत एव १६ वित्तायोगस्य कालखण्डे एतस्य अनुदानस्य निर्वाहः हिमाचलस्य कृते सर्वाधिकं आह्वानं वर्तते। अस्य एकं कारणं अस्ति यत् राज्येन अधुना एनपीएस-इत्यस्य स्थाने पुरातनवृत्तियोजना (ओल्ड पेन्शन) कार्यान्विता अस्ति। नूतनः वित्तायोगः एतत् निर्णयं कथं गृह्णाति ? राजस्व-हानि-अनुदाननिर्णये एतत् प्रतिबिम्बितं भविष्यति। वित्तायोगस्य राज्यभ्रमणं हिमाचलात् आरभ्यते इति कारणतः वित्तीयविशेषज्ञाः राज्यस्य कृते अपि तत् उत्तमं न मन्यन्ते। अस्य बृहत्तमं कारणं यत् वित्तायोगः स्वस्य सर्वाणि सूत्राणि राज्ये एव अन्वेष्टुं प्रयतते।

वित्तायोगस्य अध्यक्षः अरविंद पनगडिया मुक्त-अर्थव्यवस्थायाः पक्षे आसीत्। हिमाचलम्। इत्यादीनां लघुपर्वतीय-राज्यानां विषये तेषां वृत्तिः का भविष्यति ? अस्मिन् अपि बहु निर्भरं भवति। हिमाचलसर्वकारेण वित्त-आयोगात् सूचना प्राप्ता यत् निर्वाचन-आचारसंहितायाः समाप्तमात्रेण राज्यस्य भ्रमणं भविष्यति। वित्तविभागस्य अधिकारिभिः अस्य भ्रमणस्य सज्जता आरब्धा अस्ति। कर्मचारिणां अवशिष्टधनस्य विषये अद्यतनसूचना अपि वित्त-आयोगाय तस्य प्रतिबद्धदायित्वं दर्शयितुं माध्यमम् आसीत्। परन्तु ०.२५ प्रतिशतसूत्रस्य विरोधानन्तरं तत् निवृत्तव्यम् आसीत्।

नववर्षस्य स्वागताय च क्षेत्रेषु सर्षपः प्रफुल्लितुं आरभते तथा च वृक्षेषु पुष्पाणि प्रादुर्भवितुं आरभन्ते। उत्तराखण्डे चैत्रमासस्य सक्रान्त्याः अर्थात् प्रथमदिनात् एव वसन्तस्य आगमनस्य उत्सवस्य कृते पुष्पोत्सवः आचर्यते च स्वागतस्य प्रतीकं भवति वसन्तऋतुः। चैत्रमासे उत्तराखण्डस्य वनेषु अनेकप्रकारकाणि पुष्पाणि प्रफुल्लन्ते। एतानि पुष्पाणि एतावन्तः मनोहराणि सुन्दराणि च सन्ति यत् शब्देन वर्णयितुं न शक्यन्ते। अस्मिन् पुष्पोत्सवे लघुबालाः प्रातःकाले सूर्योदयेन सह प्रत्येकं गृहस्य द्वारे रङ्गिणः पुष्पाणि अर्पयन्ति, गृहे सुखं शान्तिं च कामयन्तः गीतानि गायन्ति, अर्थात् इदं अस्य अर्थः अस्ति यत् अस्माकं... समाजेन नववर्षस्य आरम्भः पुष्पैः करणीयः, तदर्थं परिवारजनाः बालकान् गुडं, तण्डुलं, धनं च ददति। ज्योतिर्विदां मते अस्मिन् पर्वतपरम्परायां कन्यापूजा समृद्धेः प्रतीकं भवति तथा च रोगनिवारणस्य, औषधस्य, रक्षणम् भवति। पुष्पोत्सवस्य दिने एकः मुख्यः प्रकारकः व्यञ्जनः आचर्यते अनेकेषु गृहेषु नूतनानि व्यञ्जनानि अपि निर्मायन्ते, अस्मिन् दिने बालकानां कृते भोजनम् अपि च दीयते इति अपि विश्वासः अस्ति। अयं उत्सवः जनकल्याणस्य उत्सवः अस्ति सर्वप्रथमं बालकाः पुष्पदेवीं गोमातारं पूजयन्ति तदनन्तरं देहल्यां पुष्पाणि स्थापयन् बालकाः पुष्पोत्सवस्य गीतानि गायन्ति। अवसरेस्मिन् राकेशमोहनध्यानी, उमेशचन्द्रः, कविता बिष्टः रावतः, अनुराधा जोशी बालकान् सम्बोधितवन्तः। सर्वैः पुष्पोत्सवस्य समस्तदेशवासिभ्यः हार्दिकशुभकामनाः वर्धापनानि च प्रदत्तानि।

कण्वघाट्याः अटलोत्कृष्टराजकीयवरिष्ठमाध्यमिक-विद्यालये पुष्पपर्वानन्दम् अत्युत्साहेन समायोजितः

वार्ताहरः-कुलदीपमैन्दोला। कोटद्वारं। कण्वघाट्यां अटलोत्कृष्टराजकीयवरिष्ठमाध्यमिकविद्यालये प्रधानाचार्यस्य रमाकान्तकुकरेतीवर्यस्य सौजन्येन पुष्पदेहलीपर्व महदानन्देन आयोजितः। विद्यालयस्य छात्राः शिक्षकाः च उत्सवे भागं गृहीतवन्तः। अस्मिन् अवसरे लोकपर्वविषये वदन् श्री कुकरेतीवर्यः उक्तवान् यत् पुष्पदेहली उत्सवः उत्तराखण्डस्य लोकपर्वः अस्ति, अयं उत्सवः उत्तराखण्डे बहु आचर्यते, अयं उत्सवः अपि कथ्यते पुष्पसक्रान्तिः यत् प्रकृत्या सह सम्बद्धा अस्ति, अस्मिन् समये सर्वत्र हरितवर्णः, नवीनप्रकारकाणि पुष्पाणि च प्रकृतेः सौन्दर्यं वर्धयन्ति। हिन्दुपञ्चाङ्गानुसारं नववर्षस्य आरम्भः चैत्रमासात् भवति, नववर्षस्य स्वागताय च क्षेत्रेषु सर्षपः प्रफुल्लितुं आरभते तथा च वृक्षेषु पुष्पाणि प्रादुर्भवितुं आरभन्ते।

नवीनशिक्षानीतिः नवीनताभिः परिपूर्णा अस्ति - "प्रो.अन्नपूर्णा

यूजीसीमालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रान्तर्गतं, हे. न. ग. गढ़वाल-विश्वविद्यालयश्रीनगरगढ़वाले, उत्तराखण्डे मार्चमासस्य प्रशिक्षणकार्यक्रमः आरब्धः, दक्षिणपश्चिमराज्ययोः शिक्षिकाः प्रशिक्षणं गृह्णन्ति ।

॥ उच्चशिक्षाक्षेत्रे सेवां कुर्वन्तः ७ राज्येभ्यः शिक्षकप्रतिभागिनः प्रशिक्षणं गृह्णन्ति। एतानि राज्यानि सन्ति - उत्तराखण्डः, हिमाचलप्रदेशः, उत्तरप्रदेशः, पञ्जाबः, महाराष्ट्रः, मध्यप्रदेशः, आन्ध्रप्रदेशः च । अस्मिन् अवसरे यूजीसीपोर्टल्मार्गेण ५४ प्रतिभागिनः पञ्जीकरणं कृतवन्तः ॥

मालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रेण आयोजितेषु एतेषु कार्यक्रमेषु दक्षिणपश्चिमराज्ययोः बहूनां प्रतिभागिनः निरन्तरं भागं गृह्णन्ति।

एषः आनन्दस्य विषयः अस्ति। भारतसर्वकारेण कार्यान्विता नूतना शिक्षानीतिः नवीनताभिः परिपूर्णा अस्ति, सर्वतोन्मुखप्रगतेः सहायिका च अस्ति। अस्मात् दृष्ट्या मालवीयकेन्द्रेण नूतनशिक्षानीत्यां केन्द्रीकृताः एते प्रशिक्षणकार्यक्रमाः अतीव उपयोगिनो भवन्ति। कुलपतिः प्रो. नौटियालवर्यया कथितमग्रे यत् गढ़वालविश्वविद्यालयस्य मालवीयकेन्द्रात् अनेकराज्येभ्यः शिक्षकप्रतिभागिनः अन्तर्जालीयं लाभं प्राप्नुवन्ति इति शुभसंकेतः। तदर्थं सा केन्द्रस्य सम्पूर्णं आयोजनसमित्याः सर्वेभ्यः सहभागिभ्यः च अभिनन्दनं कृतवती । उल्लेखनीयं यत् मालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रद्वारा यूजीसीद्वारा प्रशिक्षणकार्यक्रमाणाम् आयोजनं उच्चशिक्षणसंस्थासु कार्यं कुर्वन्तः शिक्षिकाः नूतनशिक्षानीतेः सूक्ष्मतां अवगन्तुं भारतसर्वकारस्य महत्त्वाकांक्षी उपक्रमः अस्ति। अस्य अन्तर्गतं गढ़वालविश्वविद्यालयस्य

मालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रेण उच्चशिक्षायाः विभिन्नविषयेषु प्रशिक्षणकार्यक्रमाः अपि निरन्तररूपेण आयोजिताः सन्ति। अस्य केन्द्रस्य निर्देशिका प्रो. इन्दु पाण्डेयखण्डूरी इत्यनया उक्तं यत् अस्माकं केन्द्रं नेप २०२० इत्यस्य विभिन्नपक्षेषु भाषणं दातुं देशस्य सर्वेभ्यः विद्वद्भ्यः वक्तारः सामामन्य शिक्षिकाणां कृते प्रशिक्षणस्य नूतनानि आयामानि स्थाप्यन्ते। सा सूचितवती यत् वर्तमानकार्यक्रमस्य आयोजनं 'नेप २०२० अभिमुखीकरणसंवेदनकार्यक्रमः' इत्यनेन शीर्षकेण क्रियते। अस्य अन्तर्गतं भारतीयज्ञानव्यवस्था, शैक्षणिकनेतृत्वशासनं तथा प्रबन्धनम्, कौशलविकासः, छात्रविविधता तथा समावेशीशिक्षा, सूचना तथा प्रौद्योगिकीसञ्चारः, अनुसन्धानविकासः, उच्चशिक्षा तथा समाजः तथा समग्रं बहुविषयकशिक्षा इत्यादिषु विविधपक्षेषु शिक्षकान् प्रशिक्षिताः भवन्ति। प्रतिदिनं सायं ३ तः ६ वादनपर्यन्तं द्वौ अन्तर्जालीयसत्रौ भवतः। कार्यक्रमस्य अन्ते शिक्षिकाणां बहुविकल्पप्रश्नाः उत्तराणि च दत्त्वा अपि मूल्याङ्कनं भवति। एतेषां सर्वेषां प्रक्रियाणां फलस्वरूपम् अस्य प्रशिक्षणकार्यक्रमस्य प्रमाणपत्रं केन्द्रेण निरन्तरं उपस्थितानां शिक्षिकाणां कृते दीयते। एतेन प्रकारेण शिक्षिकाः अस्य केन्द्रस्य माध्यमेन नूतनशक्त्या नवीनक्रियाकलापैः च सुपरिचिताः भवन्ति इति सा अवदत्। सत्रस्य संचालनं सहायकसंचालकः डॉ. राहुलकुंवरसिंहः, डॉ.सोमेशथपलियालः एवं कार्यक्रमकार्यकारिणी डॉ. कविताभट्टवर्या एवं च सहायकप्राध्यापकः डॉ. अनुरागः कृतवन्तः । समन्वयकार्ये पूनमरावतः, अनिलकठैतः च सक्रियभूमिकायाम् आस्ताम् ।

चलच्चित्रवार्ताः

अस्मिन् दिने 'बड़े मियां छोटे मियां' इति चलच्चित्रस्य विज्ञापनपुटकं प्रदर्शितं भविष्यति

हिंसंस्कृतवार्ताः जगदीश डाभी मुम्बई ।

अक्षयकुमारस्य, टाइगर श्राफस्य च 'बड़े मियां छोटे मियां' इति चलच्चित्रम् अद्यकाले वार्तायां वर्तते। अली अब्बास जफर इत्यनेन निर्देशितम् एतत् चलच्चित्रम् अस्मिन् वर्षे बृहत्तमेषु चलच्चित्रेषु अन्यतमम् अस्ति । प्रशंसकाः अस्य एक्शन-चलच्चित्रस्य विषये अतीव जिज्ञासुः सन्ति, एतस्मिन् समये चलच्चित्रस्य विज्ञापन-पुटकं-प्रकाशन-तिथिविषये नूतनाः सूचनाः आगता सन्ति । अस्य चलच्चित्रस्य 'वल्लाह हबीबी' इति गीतं बुधवासरे प्रदर्शितं जातम् । अस्य चलच्चित्रस्य तृतीयं गीतम् अस्ति । चलच्चित्रस्य एतत् नूतनं गीतं जनानां कृते उत्तमं प्रतिक्रियां प्राप्नोति। तृतीयगीतस्य विमोचनानन्तरम् अधुना वार्ता आगच्छति यत् चलच्चित्रस्य विज्ञापन पुटकम् अपि प्रदर्शितं भविष्यति । चिरकालात् प्रशंसकाः अक्षय-टाइगरयोः अस्य एक्शन-चलच्चित्रस्य पुटकस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति स्म अधुना प्रशंसकानां प्रतीक्षा समाप्तुं प्रवृत्ता अस्ति। प्राप्तसमाचारानुसारं 'बड़े मियां छोटे मियां' इति चलच्चित्रस्य विज्ञापन पुटकं मार्चमासस्य २६-दिनाङ्के प्रदर्शितं भविष्यति। यद्यपि तस्य आधिकारिकघोषणा न कृता।

संस्कृतम् अस्माकं जीवनम् अस्ति सर्वाः भाषाः संस्कृतात् एव समुद्भूताः सन्ति - "प्रान्ताध्यक्षा श्रीमतीजानकीत्रिपाठी

महादेवगिरिशिवमन्दिरे सम्भाषणशिविरस्य समाप्तिः

हिंसंस्कृतवार्ताः-कुलदीपमैन्दोला। उत्तराखण्डम्।

उत्तराखण्डस्य नैनीतालजनपदे हल्द्वान्यां नवाबीमार्गे महादेवगिरिशिवमन्दिरे १० दिवसीयस्य संस्कृतसम्भाषणशिविरस्य समाप्तिः अभवत् । दीपप्रज्वलनेन कार्यक्रमस्य आरम्भः अभवत् । कार्यक्रमे छात्रद्वयं शिविरस्य स्वस्य अनुभवं प्रस्तुतवन्तौ। प्रीतिः अभिनयगीतं गीतवती। प्रान्तसहमंत्री डॉ. चन्द्रप्रकाश उप्रेती महोदयः मुख्यवक्त्रारूपेण सर्वान् सम्बोधितवान् सः प्रोक्तवान् यत् वयं यदि प्रतिदिनं संस्कृतेन वदामः तु समाजः अपि संस्कृतेन सम्भाषणं कर्तुं शक्नोति । अतः अस्माभिः समाजे अपि संस्कृतेन सम्भाषणं करणीयं । श्रीमहादेवगिरिसंस्कृतमहाविद्यालयस्य प्राचार्यः डॉ. नवीनजोशी महोदयः सर्वान् प्रेरितवान् आशीर्वादं च दत्तवान्। संस्कृतभारत्याः प्रान्ताध्यक्षा श्रीमती जानकी त्रिपाठी महोदया अध्यक्षीयभाषणं कृतवती तथा प्रोक्तं यत् संस्कृतम् अस्माकं जीवनम् अस्ति सर्वाः भाषाः संस्कृतात् एव समुद्भूताः सन्ति । शिविरशिक्षकः डॉ. कैलाशचन्द्रसनवालमहोदयेन सर्वेषां धन्यवादज्ञापनं कृतम्। कार्यक्रमस्य कुशलसञ्चालनं जनपदसम्पर्कप्रमुखः डॉ. हेमन्तजोशी महोदयः कृतवान्। कार्यक्रमे शिविरस्य छात्राः अन्ये च गणमान्यजनाः उपस्थिताः आसन्।

जनतावरिष्ठमाध्यमिकविद्यालयसुरक्षेत्रेण उत्तराखण्डस्य लोकपर्वपुष्पदेहल्याः शुभारम्भः कृतः संस्कृतशिक्षकरोशनलालगौडस्य मार्गदर्शने पुष्पगीतं गायन् छात्राणां दलं प्रतिद्वारं समर्पयन्ति पुष्पाणि

हिंसंस्कृतवार्ताः कुलदीपमैन्दोला। उत्तराखण्डम्।

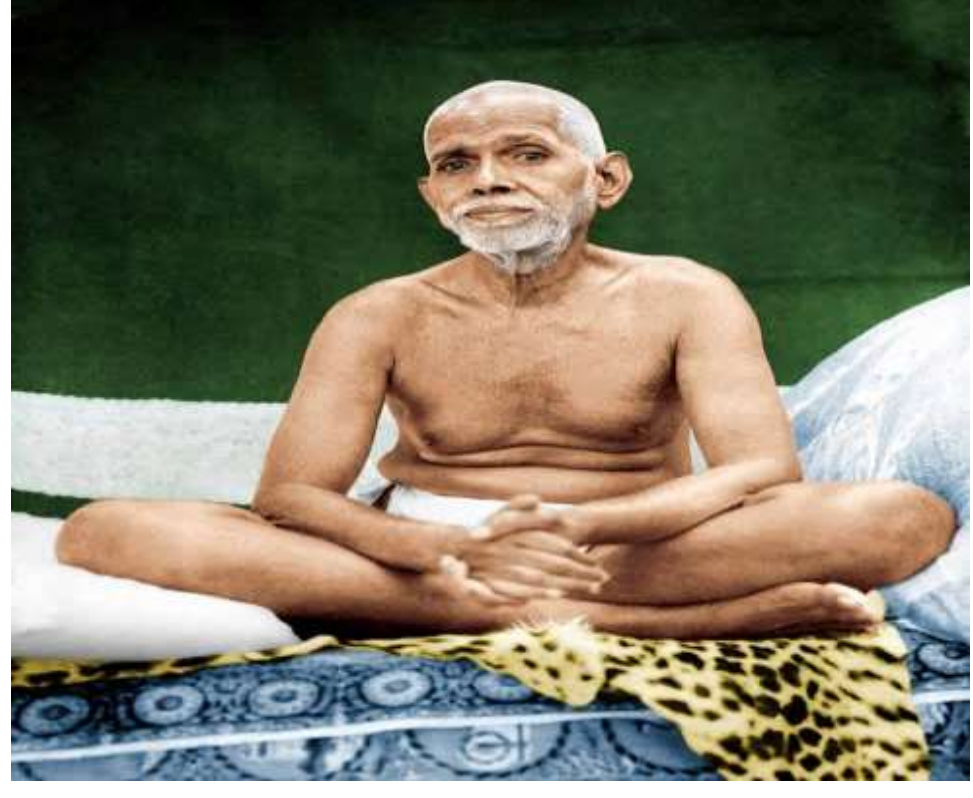
देवभूमेः उत्तराखण्डस्य लोकपर्व पुष्पदेहल्याः अवसरे जनतावरिष्ठमाध्यमिकविद्यालयसुरक्षेत्रस्य छात्राः रणस्वाग्रामस्य प्रत्येकं गृहं गत्वा ग्रामवासिनां द्वारे पुष्पं समर्प्य ग्रामसमुद्घेः एवं स्वास्थ्यस्य तथा तेषां कुटुम्बजनानाम् सुखकामनां कृतवन्तः । विद्यालयस्य प्राचार्यपुष्करसिंहनेगी तथा संस्कृतशिक्षकरोशनलालगौडस्य मार्गदर्शनेन हस्ते पुष्पस्य आधानिकां गृहीत्वा पुष्पगीतं गायन् छात्राणां दलं विद्यालयेन सेविते रणस्वाग्रामं प्रतिद्वारं गत्वा पुष्पाणि

अर्पितानि ।

अस्मिन् अवसरे ग्रामजनान् सम्बोधयन् प्रधानाध्यापकः पुष्करसिंहनेगी अवदत् यत् हिन्दुपञ्चाङ्गानुसारं चैत्रमासस्य आरम्भः मार्चमासस्य १४ / १५ दिनाङ्कात् भवति तथा च एषा संक्रान्तिः उत्तराखण्डे पुष्पदेहलीरूपेण अथवा पुष्पार्पणोत्सवरूपेण आचर्यते। अयं उत्सवः प्रकृतेः प्रति कृतज्ञतायाः, ऋतुवसन्तस्य स्वागतस्य च उत्सवः अस्ति । पुष्पदेहलीविषये सूचयन् सः अवदत् यत् माध्यमिकशिक्षानिदेशकः महावीरसिंहविष्टः विगतवर्षेषु अस्य उत्सवस्य संरक्षणाय, आनन्देन च आयोजयितुं निरन्तरप्रयत्नं कुर्वन् अस्ति। तस्य प्रयत्नेन पुष्पदेहली उत्तराखण्डसर्वकारेण उत्तराखण्डस्य बालपर्व इति घोषितम् अस्ति ।

आचार्यः रोशनलालगौडः अपि ग्रामजनान् स्वसंस्कृतेः संरक्षणार्थं अग्रे आगन्तुं निवेदितवान्। विद्यालयस्य सेवानिवृत्तः प्रधानाचार्यः राजेसिंह नेगी बालकानां कृते जलपानव्यवस्थां कृत्वा स्व-आशीर्वादं दत्तवान्। अवसरेस्मिन् विद्यालयस्य प्रबन्धनसमितेः पूर्वाध्यक्षा सुनीता नेगी, गोदम्बरी देवी, सुमित्रा देवी, देवेश्वरी देवी, विशम्बरी देवी, राजेश्वरी देवी, कमला देवी एवं विद्यालयछात्राः आदयः उपस्थिताः आसन् ।

रमणमहर्षेः विचारसङ्ग्रहः

29 शिष्यः--'सोऽहम्' विचारेण अभेदभावनया च ज्योतिर्मये स्वयंप्रकाशिनि सत्ये ध्यानस्य यः उपदेशः कृतः तस्य किं मर्म?

महर्षिः-- अ) ज्योतिर्मयात् सतः अहम् अभिन्नः अस्मि इत्येतस्याः भावनायाः परिपोषस्य यः उपदेशः तस्य सारः अयम्- ध्यानस्य विषये शास्त्राणि वदन्ति, 'यत् कैलासः, वैकुण्ठः, परमं पदम् इत्यादिभिः बहुभिः नामभिः ज्ञायते तस्य सर्वेषां स्वरूपभूतस्य अष्टदलहृत्कमलस्य मध्ये अङ्गुष्ठमात्रं विद्युत्त्वत् भासमानं ज्योतिर्मयं सत् विराजते। तस्य ध्यानं कृत्वा मनुष्यः अमृतत्वम् अवाप्नोति' इति।

एतस्मात् उपदेशादिदं स्पष्टं भवति यत् एतादृशध्यानेन मनुष्यः १) 'अहं सतः भिन्नः अस्मि' एतस्याः भेदभावनायाः निरासं साधयति। २) मर्यादितस्य ध्यानस्य दोषम् अपाकरोति। ३) 'सत् मर्यादितम् अस्ति' एनां कल्पनां निवारयति। ४) 'सत् एकस्मिन् विशिष्टे स्थले वर्तते' इत्येनं भावं नाशयति।

आ) 'सोऽहम्' भावनया ध्यानोपदेशस्य सारः -सः अहम् इत्यस्मिन् उपदेशे सः शब्देन परमात्मा अहंशब्देन अहम्बोधयुक्तः जीवात्मा च निर्दिष्टः। जीवः शिवलिङ्गरूपः स्वस्य आधारभूते हृत्कमले निवसति। एतत् हृत्कमलमेव ब्रह्मणः नगरम्। अहङ्काररूपं मनः शरीरेण तादात्म्यं साधयित्वा एतस्मात्

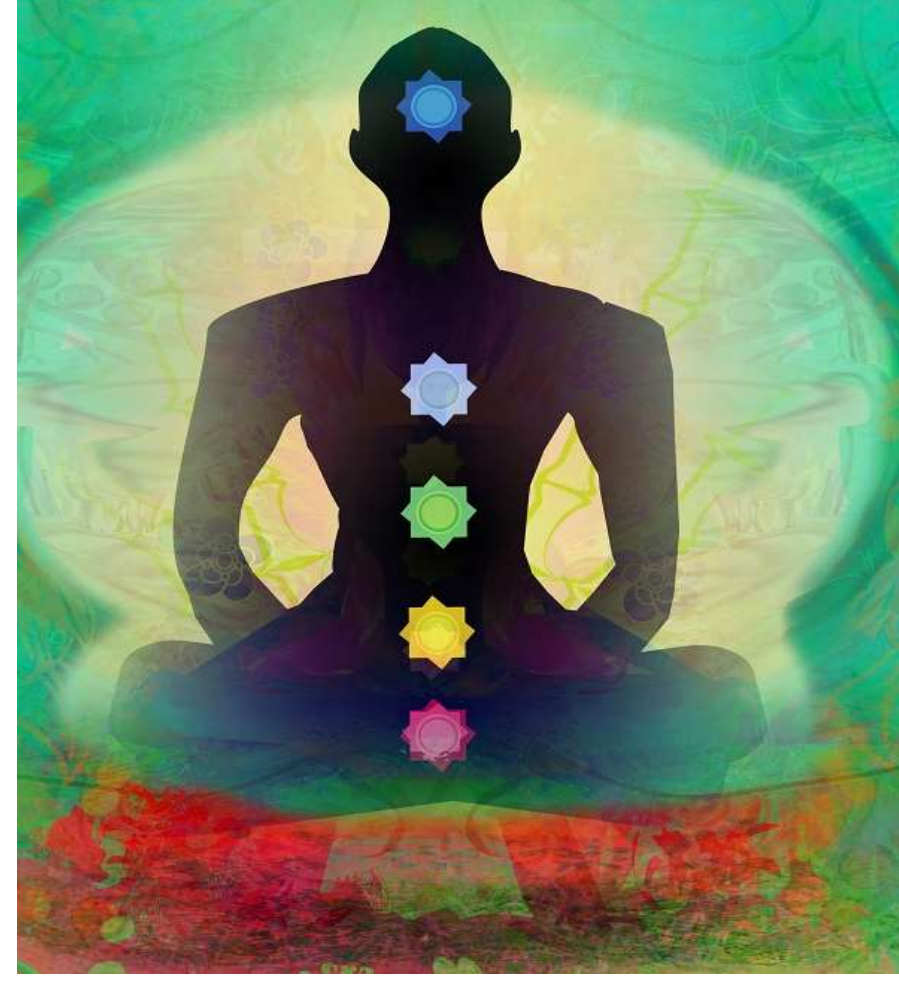
ब्रह्मणः नगरात् बहिः गच्छति। मनसः हृत्कमले एव लयः तथा च शरीरे तस्य यः अहम्बोधः तस्य नाशः च साधनीयः। अविचलभावेन यदा मनुष्यः 'कोऽहम्' इति विचारणाम् आरभते तदा आत्मनः स्वरूपं 'अहम्', 'अहम्' एवरीत्या सूक्ष्मभावेन प्रकाशितं भवति। सः आत्मा एव सर्वं पुनश्च सः सर्वस्य अभावरूपः अपि। स एव परमात्मरूपेण सर्वत्र अन्तर्बहिर्भेदरहितं प्रकाशते। स एव 'अहं ब्रह्मास्मि' इति सत्यं प्रकटयन् यथोक्तज्योतिःस्वरूपेण अन्तरात्मनि तिष्ठति। यदि कश्चन तं भेदभावनया पश्यति तर्हि अज्ञानस्य नाशः न भवेत्। अतः तादात्म्यभावेन ध्यानम् उपदिष्टम्। एवं यदि कश्चन विक्षेपरहितं चिरकालं यावत् सोऽहं भावनया आत्मनः ध्यानं कुर्यात् तर्हि तस्य हृत्स्थस्य अज्ञानस्य तथा च अज्ञानस्य परिणामस्वरूपाणां प्रत्यवायानामपि नाशः भवेत् सः सर्वज्ञतां च प्राप्नुयात्। एवं ब्रह्मनगर्यां हृत्कमले सतः साक्षात्करणं तथा च परिपूर्णस्य ईश्वरस्य अपरोक्षानुभूतिः समाने एव स्तः।

नवद्वारयुक्ते शरीररूपिणि पुरे वशी जितेन्द्रियः देही जीवात्मा सुखम् आस्ते सुखेन तिष्ठति। शरीरमेव मन्दिरम्। जीवः एव शिवः परमेश्वरः। यदि मनुष्य 'शिवोऽहम्' इति विचारेण तस्य पूजनं कुर्यात् तर्हि सः मोक्षम् अवाप्नुयात्।

पञ्चकोषयुक्तं शरीरं गुहारूपम्। तत्र निवसन् परमात्मा गुहास्वामी एवं वदन्ति शास्त्राणि

यतः सर्वेषां देवानाम् अस्तित्वमेव आत्मा, तस्मिन् आत्मनि ध्यानमेव सर्वश्रेष्ठं ध्यानम्। इतराणि सर्वप्रकारकाणि ध्यानानि एतस्मिन् ध्याने अन्तर्भवन्ति। आत्मध्यानस्य अर्हतायाः प्रापणार्थमेव अन्यप्रकारकाणि ध्यानान्युपदिष्टानि। यदि एतदेव ध्यानम् अङ्गीक्रियते तर्हि इतरेषां ध्यानानाम् आवश्यकता न वर्तते। आत्मनः ज्ञानमेव ईश्वरस्य ज्ञानम्। आत्मानं विहाय कश्चन भेदभावनया अन्यदैवतस्य ध्यानं करोति तर्हि

तत् स्वस्य चरणेन स्वस्यैव छायायाः मापनसदृशम् अथवा अमूल्यस्य स्वायत्तस्य च रत्नमणेः त्यागं कृत्वा मूल्यहीनस्य शुक्तिकायाः अन्वेषणसदृशम् अस्ति इति गुरवः वदन्ति।

30 शिष्यः-- यद्यपि हृत्कमलं ब्रह्मरन्ध्रं च इति द्वे एव स्थाने ध्यानार्थमुत्तमे स्तः तथापि आवश्यकतानुसारं मनुष्यः षट्सु चक्रेषु ध्यानं कुर्यात् किम्?

महर्षिः-- ध्यानस्थानानि षट् चक्राणि कल्पनया एव गम्यानि सन्ति। योगस्य प्रारम्भिकाभ्यासिनां कृते एव तानि उपयुक्तानि सन्ति। शिवयोगिनः वदन्ति, "अद्वैतस्वरूपः, सर्वव्यापी, चिद्रूपः ईश्वरः एव सर्वाणि भूतजातानि व्यक्तीकरोति, पालयति संहरते च। सत्यस्वरूपे तस्मिन् गणपतिः, ब्रह्मा, विष्णुः, महेश्वरः, सदाशिवः इत्यादीनां नामरूपाणाम् अध्यासकरणं महापापमेव। वेदान्तिनः वदन्ति, "एते सर्वे देवाः मनसः कल्पनाः एव सन्ति।" एवं सति यः चित्स्वरूपस्य सर्वज्ञस्य आत्मनः ज्ञानं प्राप्नोति सः सर्वज्ञः भवति। गुरवः वदन्ति, "तस्य एकस्य स्वरूपं ज्ञात्वा सर्वं ज्ञेयं ज्ञातं भवति।" यदि सर्वदा विविधविचारयुक्ता वयं आत्मरूपेण तिष्ठतः परमेशस्य ध्यानं कुर्मः तर्हि तेन एकेन विचारेण इतरे सर्वे विचाराः लयं यान्ति। अन्ते सः एकः विचारः अपि नश्यति। एतस्मादेव उक्तं यत् आत्मज्ञानमेव ईश्वरज्ञानम् इति। एतेन ज्ञानेन मुक्तिं विन्दते।

अभिजित् तोडकरः

abhjtdkr9@gmail.com

पहाड़ी गल्ला हिमसंस्कृतवाताः

पहाड़ी कविता - क्या ऐ माहणू

सोचयां हऊं कड़ी कड़ी,
आखर क्या ए माहणू ।

ना मन्नो तां कुछ नी,

मन्नो तां भगवाण ऐ माहणू ।

पाणिये रा बुलबुला ऐ माहणू,

जानवरं च बुद्धिमाण ऐ माहणू ।

चांदा पर बसणे रा फरमाण ऐ माहणू ।

साच्च गलाणयां ओलया च हरिश्चन्द्र,

धार्मिका जगहां च विश्वमंदिर ।

नदियां च गंगा ऐ माहणू ।

इयां तां पलाचंगा ऐ माहणू,

गलांदेइस हमामा च नंगा ऐ माहणू ।

गिरगिता साईं बहुरंगा ऐ माहणू ।

खोजां रा खजाणा ऐ माहणू,

खरे खोटे री पछ्याण ऐ माहणू ।

दुणिया रा महाबलवाण ऐ माहणू,

गलान्दे परी मणुसंतान ऐ माहणू ।

कदी देवा, कदी हैवाण ऐ माहणू,

डालां च कल्पतरू ये माहणू,

पशुआं च कामधेणु ऐ माहणू ।

रविकुमार

मैहरी काथला

बिलासपुर

Follow us on

Facebook

@himsanskritnews

धारावाहिकी

गीताप्रश्नोत्तरी - १६

धृतराष्ट्रः - अहो, श्रीकृष्णः अर्जुनं कर्मव्याजेन युद्धे नियोजितुं प्रचेष्टते किम् ! ततः अर्जुनः श्रीकृष्णं किं पृष्टवान् सञ्जय ?

सञ्जयः - आं राजन् ! विना कर्म तु शरीरनिर्वहणमपि असाध्यम् इति उक्त्वा श्रीकृष्णः अर्जुनं कर्मार्थम् उत्साहयन् दृश्यते तत्र । ततः अर्जुनः श्रीकृष्णं पृष्टवान् - ।

धृतराष्ट्रः - किं पृष्टवान् सः ?

अर्जुनः - भगवन् ! कर्तव्यकर्म क्रियते चेत् तेन बन्धनं तु न भविष्यति वा ?

श्रीकृष्णः - नहि, केवलं स्वस्य कृते एव, तुच्छस्वार्थाय वा कर्तव्यकर्म क्रियते चेन्मात्रं मनुष्यः कर्मभिः बध्यते, नान्यथा । अतः त्वम् आसक्तिरहितः सन् केवलं कर्तव्यपरम्परायाः सुरक्षार्थं, निष्ठापूर्वकं कर्म कुरु ।

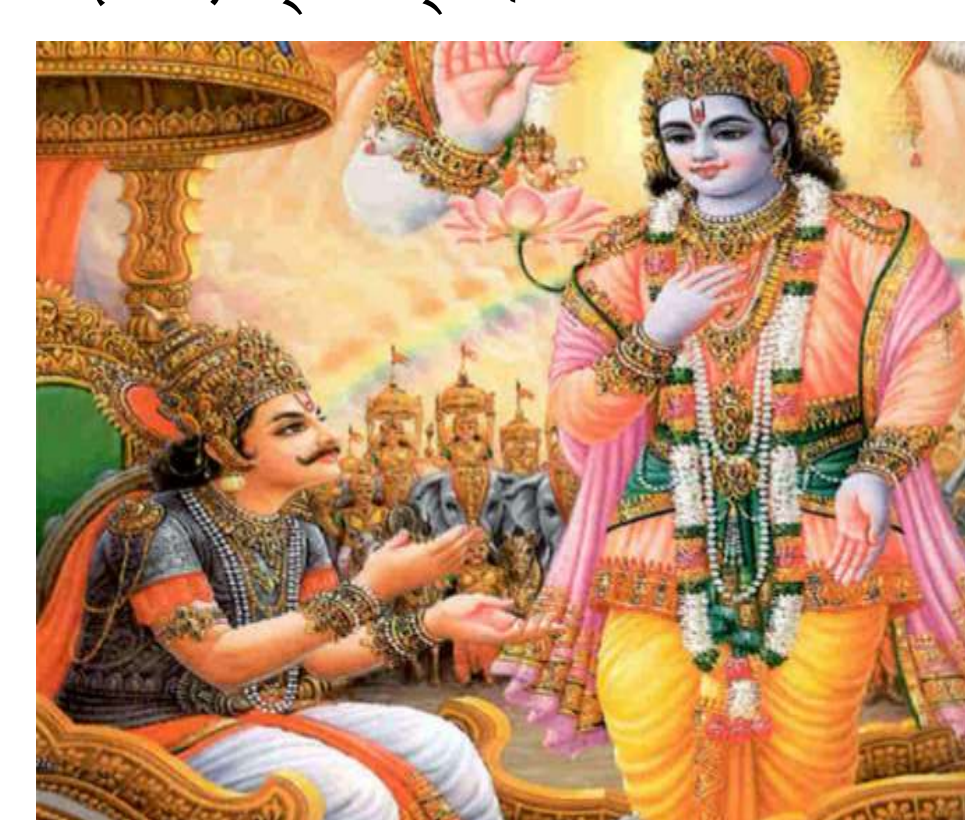
अर्जुनः - कर्म कथं करणीयं भगवन् ?

श्रीकृष्णः - मनुष्यजीवने कर्म तु करणीयमेव । सर्गारम्भे पितामहेन ब्रह्मणा कर्तव्यकर्मभिः सह प्रजाः सृष्टाः । तेन ताः प्रति उक्तं यत्

'एषः कर्तव्यकर्मरूपः यज्ञः युष्मभ्यं कर्तव्यकर्मणः पूरकवस्तुनां प्रदाता भूयात्' इति ।

अर्जुनः - पितामहेन ब्रह्मणा कर्म कथं करणीयम् इति विषये किमपि उक्तं किं भगवन् ?

श्रीकृष्णः - आं, तेन पितामहेन ताः प्रजाः उद्दिश्य एवम् उक्तम् - ।

ब्रह्मा - हे सन्ततयः! अनेन कर्मरूपयज्ञेन यूयं देववृद्धिं, देवोन्नतिं वा कुरुत । अपि च, ते देवाः युष्माकं वृद्धिं कुर्वन्तु । एवं परस्परं वृद्धिं कुर्वन्तः यूयं परमं श्रेयः, अथवा परमात्मानं प्राप्स्यथ ।

प्रजाः - यदि वयं कर्मरूपं यज्ञं न कुर्याम, ततः किं स्यात् पितामह ?

पितामहः - हे मम प्रियसन्ततयः ! युष्माकं कर्तव्यकर्मरूपेण यज्ञेन वृद्धिं गताः देवाः, अर्थात् तेन यज्ञेन उन्नताः देवाः, याचनां विनैव युष्मभ्यं कर्तव्यपालनस्य कृते तदावश्यकवस्तूनि दास्यन्ति । परन्तु यूयं यदि तैः वस्तुभिः देवानां पुष्टिम् अकुर्वन्तः स्वयमेव सुखं भोक्षध्वे तर्हि यूयं स्तेनाः अथवा चोराः कथयिष्यध्वे । अतः देवेभ्यः तद्वस्तूनि समर्प्य हि तेषाम् उपयोगः युष्माभिः कर्तव्यः ।

अर्जुनः - आं, ब्रह्मदेवस्य वचनम् अक्षरशः सत्यमेव । परन्तु अस्मात् चौर्यरूपात् दोषात् विमुक्तिः कथं भवेत् भगवन् ?

श्रीकृष्णः - हे प्रियभ्रातः ! केवलं लोककल्याणार्थं कर्म कुर्वन्तः मनुष्याः हि यज्ञरूपकर्मतः प्राप्तं यज्ञशेषामृतम् अर्थात् समताम् अनुभवन्ति । तस्य अमृतस्य अनुभवितारः ये श्रेष्ठजनाः, ते हि सर्वपापेभ्यः विमुक्ताः भविष्यन्ति । परन्तु ये केवलं स्वसुखार्थं हि जागरिताः भवन्ति, ते तु जीवने केवलं पापमेव सङ्गृह्णन्ति ।

अर्जुनः - ब्रह्मणः आज्ञा इदानीं त्वया सुष्ठु श्राविता, परन्तु तस्मिन् विषये तव मतं चेत् किं, प्रभो ?

श्रीकृष्णः - अस्मिन् विषये मदीयम् मतमपि एतदेव स्यात् । सृष्टिचक्रस्य सञ्चालनार्थं कर्तव्यकर्मणः अत्यन्तम् आवश्यकता अस्ति । यतोहि समस्तप्राणिनः अन्नाद् उत्पद्यन्ते । वर्षाकारणतः अन्नं जायते । वर्षा कर्तव्यपालनात् अर्थात् यज्ञात् भवति । सः यज्ञः अपि निष्कामभावेन कृतात् कर्मद्वारा हि सम्भवति । तं यज्ञविधिं वेदाः कथयन्ति । ते वेदाः च परमात्मतः प्रकटीभूताः सन्ति । अतः सर्वव्यापकः परमात्मा कर्तव्यकर्मणि, अथवा यज्ञे नित्यं प्रतिष्ठितः भवति । अर्थात् तस्य परमात्मनः प्राप्तिः कर्तव्यकर्मणः पालनेन एव सम्भवति । अतः एव सृष्टिचक्रस्य सुरक्षार्थं मनुष्याणां कृते स्वकर्तव्यस्य पालनम् अत्यन्तम् आवश्यकमस्ति इति ।

(गीता - ३/९-१५)

(अनुवर्तिष्यते)

-- नारदोपाध्यायः ।